

STV1100 Politisk teori, 2023

Sensorveiledning

Allment

Studentene er blitt oppfordret til å gå rett på sak. Det trengs ingen innledning og ingen avslutning. Det trengs heller ikke litteraturhenvisninger. Ting som er sagt i forelesningene, kan gjentas uten å kreditere opphavspersonen.

Oppgave 1

John Stuart Mill argumenterer for at en romslig ytringsfrihet vil føre menneskeheten nærmere sannheten enn vi ellers ville vært. Gjør rede for argumentene Mill gir for denne påstanden. Er argumentene overbevisende?

Veiledning

Mill gir tre argumenter. Det første argumentet dreier seg om intellektuell ydmykhet. Selv om vi har aldri så mye belegg for at noe er tilfelle, kan det hende vi tar feil. Det andre argumentet handler om at mennesker nærmer seg sannheten i dialog med hverandre, når meningsmotsetninger møtes. Det er sjeldent sånn at en person har forstått 100 % av sannheten, mens en annen har forstått 0 %. Når meningsmotsetninger brytes mot hverandre, blir begge sider tvunget til å skjerpe seg. Det tredje argumentet er den anti-dogmatiske funksjonen. Når noen ytrer usanne ytringer blir vi som er nærmere sannheten tvunget til å få et reflektert forhold til det vi, ganske riktig, tror er tilfelle. Dersom vi aldri hører usanne ytringer, risikerer vi å få et dogmatisk forhold til sannheten. La oss anta at det er riktig at styreformens demokrati er bedre enn diktatur. Dersom vi aldri hører antidemokratiske ytringer, risikerer vi å få et dogmatisk forhold til demokratiets fortreffelighet.

Når kandidaten skal besvare siste spørsmål står hen fri til å henvise til Susan Brisons kritikk av Mills argumentasjon og/eller bruke sine egne tanker. Sensor må bruke skjønn for å vurdere holdbarheten av argumentene i denne delen av oppgaven. Det er viktig å huske på at det er et innføringsemne, og tidligere eksamensoppgaver i STV1100 som regel er formulert som redegjørelsesspørsmål, og ikke ber studenten reflektere selv.

Brison er skeptisk til det hun mener er en overdreven optimisme hos Mill. Hun påpeker at mange av aktørene som utgjør offentligheten ikke er drevet av sannhetssøken, men profittmaksimering. Hun påpeker videre at den kollektive sannhetssøkenen er «...frequently skewed by irrational forces, inequalities, and private censorship that keep ideas (that might lead to the truth) from getting a full hearing (Brison 2021:110)».

Oppgave 2

Gjør rede for John Rawls' teori om rettferdighet. Drøft kort hvor overbevisende teorien er.

Veiledning

Rawls hevder at (en del av svaret) på hva rettferdighet krever kan finnes ved å spørre hva hypotetiske representanter for borgerne i et samfunn ville valgt, eller 'forhandlet' seg fram til i en hypotetisk utgangsposisjon. Denne utgangsposisjonen er preget av likhet mellom partene, fordi det vil være urettferdig om noen av deltagerne kan bruke forhandlingsfordeler for å støtte prinsipper som vil gagne dem selv. Likheten hviler på at alle individer antas å ha en oppfatning av det gode, og en oppfatning av rettferdighet. I utgangsposisjonen sikres denne likheten først og fremst av at partene befinner seg bak et slør av uvitenhet som fratrar dem all informasjon om dem selv som skjeler dem fra andre (alder, kjønn, religion, ønsker, ambisjoner, risikovillighet, styrker, talenter etc). De mangler også informasjon om hvilken generasjon de tilhører, og detaljer om hvilket utviklingsnivå samfunnet deres er på. Ellers har de generell informasjon om politikk, samfunn, økonomi, psykologi etc. Siden de mangler (all) spesifikk informasjon om seg selv, vil alles vurderinger bli identiske, gitt at de er rasjonelle.

Videre argumenterer Rawls for at maximin-prinsippet er det mest rasjonelle prinsippet å basere seg på når man skal foreta valg under usikkerhet, dvs valg hvor man ikke kjenner sannsynligheten for forskjellige utfall. Ifølge maksimin-prinsippet bør man velge det alternativet som gir det beste verste utfallet. Siden man ikke kjenner sannsynligheten for å havne blant de dårligst stilte, er det mest rasjonelt å velge slik at det går best mulig dersom man havner i denne gruppen. Rawls argumenterer for at hans to prinsipper (1: Frihetsprinsippet, 2a) sjanselikhetsprinsippet, 2b) forskjellsprinsippet) ville blitt valgt. Disse prinsippene sikrer at de dårligst stilte får mer sosiale primærgoder enn de ville fått dersom hvilke som helst andre prinsipper hadde blitt valgt. Sosiale primærgoder er goder som alle (de fleste) trenger for å leve livene slik de ønsker. Disse godene omfatter rettigheter, muligheter og økonomiske ressurser. Siden deltagerne i utgangsposisjonen ikke kjenner sine egne mål eller sin egen oppfatning av det gode, er det rasjonelt for dem å sikre seg mye sosiale primærgoder som mulig.

I drøftingen er det mange forskjellige faktorer som kan trekkes inn. Det er ingen kritikk av Rawls på pensum, men noen momenter ble nevnt på forelesningen. For det første kan man diskutere hvor overbevisende slike kontraktsargumenter er. Det at parter definert på en bestemt måte ville valgt X, betyr ikke uten videre at X er normativt forsvarlig. (Rawls har et større rammeverk for normativ begrunnelse, så kontrakten gjør ikke hele jobben, men dette kan det ikke forventes at studentene hva oversikt over.) For det andre omfatter en slik kontrakt ikke de som er (varig) for syke eller svake til å delta i det samfunnsfellesskapet som genererer det overskuddet som

prinsippene skal sikre en rettferdig fordeling av. Selv om Rawls peker på dette problemet selv, er det ikke sikkert hva løsningen skulle vært. For det tredje har Rawls blitt kritisert av feminister på grunn av den rollen den (monogame) kjernefamilien spiller i teorien. Familien er en av de viktige samfunnsinstitusjonene som til sammen utgjør grunnstrukturen. Og ifølge Rawls er det denne grunnstrukturen som skal være rettferdig. Dermed blir det uklart hvorvidt teorien kan registrere og forholde seg til urettferdighet innad i familien. Et annet spørsmål som ble tatt opp på forelesningen var hvorvidt Rawls' prinsipper i tilstrekkelig grad kan sies å utligne effektene av det sosiale og naturlige lotteriet. Dette siste er imidlertid ganske komplisert, og det kan ikke forventes at studentene ikke trekker inn dette aspektet. Det er også helt utmerket om studentene trekker fram andre momenter enn de som ble tatt opp i forelesningen. Alt i alt bør drøftingen vurderes med en viss raushet.

Oppgave 3

Gjør først rede for Machiavellis forståelse av hva som skal til for å føre en politikk som er klok, det vil si rasjonell i instrumentell forstand. Gjør deretter rede for hva som, ifølge Machiavelli, skal til for å føre en politikk som er etisk akseptabel. (Det er *ikke* et krav at de to delene av besvarelsen er like lange.)

Veiledning

Ad. (a)

(i) Machiavelli mener at klok (rasjonell) politikk bygger på kjennskap til lovmessighet i den å politiske livet. Et sted snakker han om den «alminnelige regel, som aldri eller sjelden slår feil: at den som hever en annen til makt, han må selv falle». Hans eget kjennskap til politisk lovmessighet henfører han til «den kunnskap om store menns handlingsmåte som [han] har fått ved lang erfaring i nåtidens liv og stadig lesning om fortiden».

(ii) Machiavelli peker også på betydningen av faktorer som kan rukke ved lovmessigheten, for eksempel følelser. Men han mener at også følelser melder seg på en (til dels) lovmessig måte.

(iii) Dessuten peker han på betydningen av tilfeldighet, det vil si sammentreff av heldige eller uheldige omstendigheter (*Fortuna*). Slike sammentreff representerer et brudd med lovmessigheten.

(iv) Alt i alt kan ikke klok politikk bygge *bare* på kjennskap til lovmessighet. Det trengs også *virtù* – dygd eller dugelighet – det vil si evne til å «lese» innfløkte situasjoner og mestre uforutsigbarhet.

Hvis alt dette er med i besvarelsen, er besvarelsen veldig god på dette punktet.

Ad. (b)

Machiavelli veksler mellom *rendyrket konsekvensialisme* – den tanken at det eneste som teller, etisk sett, er konsekvensene av politikken som føres – og *konsekvensialisme med et innslag av deontologi* – den tanken at visse handlinger (for eksempel grusomme handlinger) er handlinger man normalt bør avstå fra, skjønt disse handlingene er akseptable dersom de er nødvendige for å oppnå et resultat som har stor verdi, og dersom man utfører dem på en måte som er egnet til dempe reaksjonene de skaper.

(Disse uttrykkene – *rendyrket konsekvensialisme* og *konsekvensialisme med et innslag av deontologi* – finnes ikke pensumlitteraturen. Det er fullt mulig å besvare oppgaven uten å bruke disse uttrykkene.)

Machiavelli snakker for eksempel om den «gode bruken av grusomhet», og dette taler for at grusomhet i seg selv er etisk problematisk. Men han sier også ting som peker i retning av rendyrket konsekvensialisme, for eksempel når han omtaler løftebrudd: «En klok hersker ... bør ... ikke holde ord, når dette skader ham og de grunner er falt bort som fikk ham til å gi sitt løfte.»

Denne delen av oppgaven er vanskelig, og vurderingen må tilpasses vanskelighetsgraden.